

Пол Остър - „Левиатан“

Преди шест дни един мъж се самоzapали край път в Северен Уисконсин. Свидетели нямало, но както изглежда, седял на тревата до паркираната си кола, когато бомбата, която правел, ненадейно се взривила. Според току-що публикуваните доклади на съдебните медици смъртта на мъжа била мигновена. Тялото му се пръснало на десетки малки парчета, а части от трупа били открити на разстояние цели петнайсет метра от мястото на експлозията. До този момент (4 юли 1990 г.) все още никой няма представа кой е бил мъжът. От ФБР, които работят по случая заедно с местната полиция и с агенти на Бюрото за алкохол, тютюн и огнестрелно оръжие, започнали разследване с оглед на колата, седемгодишен син додж с илинойски регистрационен номер, но много скоро открили, че тя е била открадната – задигната посред бял ден от паркинг в Джолиет на 12 юни. Същото се повторило и когато прегледали съдържанието на портфейла на мъжа, който, както се оказало, като по някакво чудо останал след експлозията малко или много невредим. Мислели, че са попаднали на цяло богатство от улики – шофьорска книжка, номер на социалната застраховка, кредитни карти, – но щом вкарали въпросните документи в компютъра, всеки от тях се оказал или фалшив, или откраднат. Би следвало пръстовите отпечатьци да са следващата стъпка, но в случая такива нямало, тъй като всичко било заличено от бомбата. Нито пък колата им свършила някаква работа. Доджът бил така изгорял, че не представлявал нищо повече от купчина овъглен метал и разтопена пластмаса, така че въпреки усилията им нито един отпечатък не можело да се открие по тях. Казали си, че по всяка вероятност ще извадят повече късмет със зъбите, имайки предвид, че разполагат с достатъчно на брой зъби, но това, разбира се, щяло да отнеме повече време, по всяка вероятност няколко месеца. Накрая сигурно ще излязат с някаква версия, но преди да установят самоличността на обезобразената жертва, случаят едва ли можеше да тръгне. Що се отнася до мен, колкото повече се забавят, толкова по-добре. Историята, която имам да разкажа, е доста заплетена и ако не успея да я завърша, преди те да излязат със становище по случая, думите, които се каня да напиша, няма да имат никакво значение. Щом тайната излезе наяве, ще плъзнат всевъзможни лъжи, грозни изопачени версии ще тръгнат по вестници и списания и за броени дни репутацията на човека ще бъде съсипана. Не че държа да оправдая това, което е извършил, но тъй като той вече не е в състояние да се защити, най-малкото, което мога да направя, е да обясня кой е той и да разкажа истината за това как се е случило да бъде на въпросния път в Северен Уисконсин. Затова трябва да работя бързо: да бъда подготвен за тях, когато настъпи моментът. Ако по някаква случайност мистерията остане неразгадана, аз просто ще се придържам към написаното от мен, което не е нужно да бъде известно на никой друг. Това би било възможно най-добрият край: пълно затишие и нито една от страните не проронва и дума. Но не бива да разчитам на това. За да направя каквото трябва, нужно е да приема, че те са вече по следите му и че рано или късно ще открият кой е. И не да си мисля, че разполагам с достатъчно време, за да се справя, а да започна сега – още в следващия миг, във всеки момент от тук нататък. В деня след експлозията медиите пуснаха кратък репортаж относно случая. Беше от онези тайнствени съобщения в два абзаца, които забутват по средата на вестника, но аз все пак го открих в „Ню Йорк Таймс“ още същия следобед, докато обядвах. Съвсем естествено, веднага си помислих за Бенджамин Сакс. В материала нямаше нищо, което категорично да сочи, че това може да е той, а в същото време всичко съвпаднаше. Не се бяхме виждали близо година, но при последния ни разговор беше казал достатъчно, за да ми стане ясно, че здравата е загазило, че се е втурнал презглава към някаква черна, неназовима гибел. Ако това ви звучи неясно, трябва да добавя, че освен всичко друго той спомена нещо за бомби и не

спря да говори за тях по време на гостуването си; в продължение на следващите единайсет месеца аз пък не спрях да си мисля със страх за това – че той ще се самоубие, че един ден ще отворя вестника и ще прочета, че моят приятел се е самовзривил. На този етап това беше само тревожна интуиция, един от онези безразсъдни скокове в празното, но загнезди ли се веднъж в ума ми, вече не можех да се отърва от нея. После, два дни след като бях попаднал на репортажа, на вратата ми почукаха двама агенти от ФБР. Още щом се представиха, разбрах, че съм на прав път. Именно Сакс беше взривилият се мъж. Нямаше две мнения по въпроса. Сакс беше мъртъв и сега единственият начин да му помогна беше, като запазя тайната за смъртта му.

Май извадих късмет, защото бях прочел репортажа, въпреки че, спомних си аз, точно тогава ми се щеше да не съм го виждал. Ако не друго, поне ми даде преднина от няколко дни, за да се свързва от шока. Когато феберейците ми цъфнаха с техните въпроси, вече бях подготвен, което ми помогна да запазя самообладание. Не беше без значение и това, че бяха минали цели четирийсет и осем часа, преди да ме открият. Сред нещата в портфейла на Сакс, които успели да спасят, попаднали на листче с моите инициали и телефонен номер. Така бяха стигнали до мен, но за щастие, номерът беше на телефона в нийоркската ми квартира, докато от десет дни аз се намирах във Върмонт със семейството ми в къща под наем, в която възнамерявахме да останем до края на лятото. Един господ знае с колко много хора са разговаряли, преди да разберат къде се намирам. И ако сега споменавам мимоходом, че тази къща е собственост на бившата съпруга на Сакс, то е само за да покажа колко объркана и заплетена в крайна сметка е тази история.

Пред тях се постарях да изглеждам пълен глупак и да им издам колкото е възможно по-малко. Не, казах им, не съм чел никакъв репортаж във вестника. Нямам никаква представа за какви бомби и откраднати коли говорят, още по-малко за черни селски пътища в Уисконсин. Аз съм писател, казах им, човек, който си изкарва хляба, като пише романи и ако държат да проверят кой съм, може да го сторят на секундата, но това с нищо няма да им помогне за въпросния случай и само ще си изгубят времето. Сигурно е така, отвърнаха ми те, но какво ще кажеш за листчето в портфейла на мъртвеца? Не че се опитвах да ме обвинят в нещо конкретно, но самият факт, че той е носил у себе си моя телефонен номер, май доказваше, че между нас е съществувала някаква връзка. Това нямаше как да го отрека, нали така? Да, отвърнах им, разбира се, но само защото нещата изглеждат по този начин, съвсем не означава, че стоят така. Съществуват хиляди начини човек да си набави моя телефонен номер. Имам приятели по целия свят и всеки един от тях би могъл да даде номера ми на някой непознат. И нищо чудно този непознат да го е дал на друг непознат, който на свой ред да го е дал на трети непознат. Може би, казах те, но защо някой ще носи в портфейла си номера на човек, когото не познава? Защото аз съм писател, отвърнах. Така ли, възкликнаха те, и какво от това? Ами това, че публикуваните ми книги са в обращение, отговорих. Четат ги хора, но аз нямам представа какви са тия хора. Без дори да подозирам, аз прекрачвам в живота на непознати и докато те държат моята книга в ръце, думите ми представляват единствената съществуваща за тях реалност. Това се подразбира от само себе си, казах те, така е с книгите. Да, кимнах аз, така е с книгите, но понякога се случва тези хора да са луди. Четат книгата ти и нещо в нея докосва струна дълбоко в душата им. Изведнъж решават, че ти им принадлежиш, че си единственият им приятел в света. И за да не съм голословен, давам им няколко примера – всеки един самата истина, всички взети от моя личен опит. Писма на неуравновесени типове, телефонни обаждания в три през нощта, анонимни заплахи. Ето, миналата година, продължих, научих, че някакъв мъж се представял за мен – отговарял на писма от мое име, явявал се в книжарници и подписвал мои книги, изобщо кръжал в периферията на живота ми като зловредна

сянка. Книгата е нещо загадъчно, казах им, щом литне по широкия свят, всичко може да се случи. В състояние е да причини какви ли не неприятности и ти нищичко не можеш да сториш. За добро или зло, вече нищо не е във властта ти.

Не знам дали моите опровержения им се сториха убедителни. Май не, но дори да не са повярвали на думите ми, имаше шанс тази стратегия да ми спечели време. Никога преди това не бях разговарял с агенти от Федералното бюро, поради което мисля, че не се представих никак зле по време на разпита. Бях спокоен и любезен, успях да им пробутам приемлива комбинация от безпомощност и озадачение. За мен това е вече нещо като триумф. Общо взето, хич не ме бива да мамя и въпреки усилията ми през годините рядко се е случвало да изпързялям някого за нещо. Но ако онзи ден успях да се справя по такъв похвален начин, за това поне частична заслуга имаха и самите агенти на Федералното бюро за разследване. И не толкова заради това, което говореха, колкото заради начина, по който изглеждаха, по който така съвършено се бяха облекли за съответните си роли, като с всеки детайл само потвърждаваха представата ми за агенти на ФБР: леки летни костюми, тежки туристически обувки, ризи, които не се гладят, и така наречените авиаторски слънчеви очила. Тези очила бяха задължителни, така да се каже, и придаваха на цялата сценка театрален характер, сякаш така предрешените хора са само актьори статисти, наети да играят маргинални роли в нискобюджетен филм. Странно, но всичко това ми подейства успокояващо и сега, когато мислено се пренасям назад към случката, си давам сметка как усещането ми за нереалност е работило в моя полза. Тоест беше ми дало възможност и аз да погледна на себе си като на актьор и след като се бях превърнал в друга персона, изведнъж се сдобих и с правото да ги баламосвам, да лъжа без никакво угризение на съвестта.

Те обаче не бяха глупави. Единият беше на четирийсет и няколко години, а другият – много по-млад, може би не повече от двайсет и пет или двайсет и шест, но в погледите и на двамата имаше нещо, което ме караше да съм нащрек през цялото време, докато бяха тук. Трудно ми е да определя какво точно беше това заплашително нещо, но според мен идваше от празнотата в тях, от показната им безучастност, сякаш очите им регистрираха едновременно всичко и нищо. Толкова малко се четеше в тези погледи, че не можех да бъда сигурен какво си мислят двамата. Гледаха някак снизходително, много добре обучени да демонстрират равнодушие, но въпреки това нищо не им убягваше; стояха непоколебимо нащрек, сякаш школувани да те карат да се чувстваш неловко и гузен заради собствените си недостатъци и прегрешения, да се гърчиш в собствената си кожа. Казваха се Уърти и Харис, но не си спомням кой кой беше. Чисто физически, двамата представляваха два тревожно сходни екземпляра, сякаш по-младата и по-възрастната версия на един и същ човек: високи, но немного; добре сложени, но немного; пясъчноруси коси, сини очи, големи ръце с безупречно чисти нокти. Вярно, имаха различен подход в разговорите си, но не искам да ви натрапвам тези мои първи впечатления. Забелязах, че двамата се редуват, с лекота можеха да превключват от роля в роля, както и когато намерят за добре. По време на посещението си при мен преди два дни младият го даваше по-важният от двамата. Въпросите му бяха резки и груби като на човек, който гледа сериозно на работата си, почти не се усмихваше, а към мен проявяваше формалност, която понякога граничеше със сарказъм и раздражение. По-възрастният изглеждаше по-непринуден и приятелски настроен, сякаш беше по-склонен да даде шанс на разговора да следва естествения си ход. И поради това беше и по-опасният от двамата, но трябва да призная, че разговорът с него не беше толкова неприятен. Когато взех да му описвам някои от налудничавите реакции към моите книги, забелязах, че не е безразличен към темата и ме остави да задълбая в нея по-надълго, отколкото очаквах, без да ме прекъсва. Предполагам, че по този начин ме е изучавал, насърчавайки ме да дрънкам несвързано и така да добие представа кой съм и

как работи умът ми, но когато стигнах до онзи шарлатанин, той де факто ми предложи да започне разследване по случая. Това сигурно е било номер, но лично аз се съмнявам, не знам защо. Едва ли е нужно да споменавам, че отхвърлих предложението му, но при други обстоятелства сигурно щях да се замисля дали да не приема помощта му, тъй като това е нещо, което от дълго време не ми даваше мира, и много ми се искаше да стигна до истината.

– Не чета много – каза агентът. – Все не ми остава време за романи.

– Така е с повечето хора – отговорих.

– Но твоите сигурно са добри. Защото, ако не са, едва ли щяха да ти причиняват този тормоз.

– А може би ми го причиняват, защото са лоши. В наши дни всички се имат за литературни критици. Ако книгата не ти допада, заплашваш автора. Има известна логика в този подход. Нека копелето си плати за това, което ти е причинил.

– Май ще трябва да седна и аз да прочета някое от твоите заглавия – каза той. – Да видя какво толкова има в тях. Ти нямаш нищо против, нали?

– Разбира се, че нямам. Нали затова са по книжарниците. За да може хората да ги четат. Странен финал на това посещение – да напиша заглавията на книгите си за един агент на ФБР. И досега недоумявам какво преследваше с това. Вероятно си е мислил, че може да открие някакви улики в тях, или пък нищо чудно да е било само префинен начин да ми подсказе, че ще се върне, че още не е приключил с мен. В края на краищата аз все още съм тяхната единствена следа и ако допускат, че съм ги излъгал, значи, изобщо няма да ме оставят на мира. Настрани от това обаче, нямам и най-беглата представа какво всъщност са си мислили.